Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Digitální transformace v evropsko-středomořském regionu

(stanovisko z vlastní iniciativy)

(2023/C 100/10)

Zpravodajka: **Dolores SAMMUT BONNICI**

Rozhodnutí plenárního shromáždění	20. 1. 2022
Právní základ	čl. 52 odst. 2 jednacího řádu
	stanovisko z vlastní iniciativy
Odpovědná sekce	Vnější vztahy
Přijato v sekci	16. 11. 2022
Přijato na plenárním zasedání	14. 12. 2022
Plenární zasedání č.	574
Výsledek hlasování	
(pro/proti/zdrželi se hlasování)	181/0/3

1. **Závěry**

1.1. Digitální transformace přináší revoluci do všech oblastí života, výrazným způsobem zvyšuje efektivitu a umožňuje uživatelům žít plnohodnotnější život. V období po pandemii COVID-19 je považována za pilíř odolnosti a od počátku pandemie se exponenciálně zrychlila, zejména díky opatřením EU v digitální oblasti, která se v rámci strategie zaměřené na zmírnění dopadů této pandemie ukázala jako účinná.

1.2. Přínosy digitalizace jsou dobře známé v konkrétních odvětvích, jako je elektronické vzdělávání, elektronické zdravotnictví, elektronická veřejná správa, zemědělské podnikání, elektronická justice a elektronické bankovnictví. Mnohé vlády ve středomořském regionu tato odvětví podporují, ale toto úsilí není v celém regionu homogenní a může vést k ještě hlubší digitální propasti mezi zeměmi. Zásadní význam má proto zajištění infrastruktury na podporu těchto technologií.

1.3. Digitální propast, pokud jde o přístup k digitálním technologiím a jejich využívání, existuje nejen mezi jednotlivými středomořskými zeměmi, ale také v rámci zemí tohoto regionu, přičemž hůře jsou na tom venkovské a odlehlé oblasti, neformální pracovníci, ženy a starší lidé. Aby tedy nedocházelo k prohlubování stávajících nerovností, je nezbytné usilovat o odstranění digitální propasti jak na regionální, tak na celostátní úrovni.

1.4. Digitální konektivita se stává právem každé lidské bytosti. Z plánu generálního tajemníka OSN pro digitální spolupráci již vzešel soubor cílů pro rok 2030. Naproti tomu „právo odpojit se“ je diskutovanou otázkou a realitou v řadě evropských zemí.

1.5. Digitální dovednosti jsou zásadní, a proto by vzhledem k velmi vysoké míře nezaměstnanosti mladých lidí měly být začleněny do programů odborné přípravy zaměřených na mladé lidi v tomto regionu. Účinná politika trhu práce ve Středomoří se zaměří nejen na to, aby mladí lidé technologie používali, ale aby je také vytvářeli. Zaměstnání i podnikání v této oblasti jsou velmi slibnou profesní dráhou.

1.6. K ochraně uživatelů před digitálními riziky, jako jsou kybernetické útoky, a k zajištění toho, aby mechanismy ochrany údajů respektovaly lidská práva na digitální soukromí, je nezbytný spolehlivý právní rámec. Index kybernetické bezpečnosti, který zveřejňuje Mezinárodní telekomunikační unie (ITU) poměřuje na celosvětové úrovni úsilí zemí zajistit kybernetickou bezpečnost. Tento index ukazuje celkově vyšší úroveň bezpečnosti v severním Středomoří. Mezi zeměmi jižního Středomoří pak nejlepší výsledky vykazuje Egypt.

1.7. Ten je rovněž zapotřebí k zajištění spravedlivého a konkurenceschopného digitálního trhu s ohledem na digitální giganty. Mezi právním rámcem v digitální oblasti zemí severní a jižní části Středomoří je patrný značný nepoměr. Lze poukázat na to, že chybí nezávislý orgán, který by se v oblasti jižního Středomoří staral o prosazování digitální transformace.

1.8. EHSV výslovně zdůrazňuje, že úmluvy OSN v oblasti lidských práv a základní úmluvy MOP musí být ambiciózně provedeny ve všech státech Středomoří, aby mohla digitální transformace skutečně přispět k prosperujícímu ekologickému, hospodářskému a sociálnímu rozvoji.

2. **Úvod**

2.1. Digitální transformace má dopad na všechny aspekty našeho života, od spotřeby po práci a výrobu. V reakci na celosvětovou pandemii COVID-19 došlo v posledních několika letech k nebývalému zrychlení této transformace. Digitalizace je na obou březích Středozemního moře považována za jeden z hlavních pilířů oživení a lidé si digitální nástroje osvojují rychleji než kdykoli předtím. Práce na dálku a výkon práce mimo pracoviště se stává realitou a elektronický obchod a ekonomika platforem rostou nebývalým tempem, čímž se kompenzuje ukončování činnosti podniků v důsledku pandemie. Tato rychlá transformace však může zároveň vést k prohloubení nerovnosti, neboť právě nejzranitelnější skupiny obyvatel, které čelí digitálnímu vyloučení, byly pandemií zasaženy nejvíce.

2.2. Hlavními cíli tohoto dokumentu je:

— zhodnotit současný stav digitální transformace v evropsko-středomořském regionu, programy a dosažený pokrok;

— zdůraznit potenciální přínosy digitalizace – zejména nové příležitosti pro malé a střední podniky – v souvislosti s elektronickým obchodem, elektronickým vzděláváním, elektronickou veřejnou správou, elektronickým zdravotnictvím a digitálním bankovnictvím;

— identifikovat překážky bránící digitalizaci, přičemž hlavní překážky se týkají digitální infrastruktury a přístupu, digitální propasti jak uvnitř země (venkov/město, ženy/muži, mládež/starší lidé), tak mezi zeměmi (sever/jih), nedostatku základních digitálních dovedností a digitální gramotnosti. Digitální transformace tedy může vést ke zvýšení nerovnosti v dané zemi a také k rozdílům ve vzorcích rozvoje mezi zeměmi v regionu;

— upozornit na rizika spojená s digitalizací, od rizik týkajících se kybernetické bezpečnosti, digitální suverenity, ochrany údajů a digitálního pirátství až po rizika týkající se občanské svobody.

3. **Souvislosti**

3.1. V současné době prožíváme období rychlé digitalizace a digitální nástroje se objevují ve všech aspektech našeho života, mimo jiné v oblasti zdraví, práce, správy věcí veřejných, vzdělávání a podnikání. Digitální dovednosti jsou v novém světě práce nezbytné pro zajištění pracovních příležitostí a jsou odměňovány vyššími příjmy. Digitální ekonomika se skládá z *hlavních odvětví IT/IKT*, jako je výroba hardwaru, poradenství v oblasti softwaru a IT, informační služby a telekomunikace, z *digitální ekonomiky s úzkým rozsahem* zahrnující digitální služby a ekonomiku platforem a z *digitalizované ekonomiky s širokým rozsahem*, do níž spadá elektronické podnikání, elektronický obchod, průmysl 4.0, precizní zemědělství a algoritmická ekonomika, přičemž v popředí digitální ekonomiky stojí ekonomika sdílení a zakázková ekonomika ([1]).

3.2. Digitalizace byla na vzestupu již před pandemií COVID-19, kdy se projevily hlavní nedávné trendy digitálních technologií v oblastech blockchainu, analýzy dat, umělé inteligence (UI), 3D tisku, internetu věcí, automatizace a robotiky, cloud computingu ([2]) a také systémů sledování a dálkového elektronického sledování.

([1]) Bukht, R. a Heeks, R., Defining, conceptualising and measuring the digital economy (Vymezení digitální ekonomiky, vypracování její koncepce a její měření), *Development Informatics Working Papers*, č. 68, 2017.

([2]) Digital economy report 2019 (Zpráva o digitální ekonomice z roku 2019), UNCTAD.

3.3. Tento trend rychlého zavádění digitálních nástrojů a technologií byl nazván čtvrtou průmyslovou revolucí. Má mimořádný potenciál zvýšit celosvětové příjmy a kvalitu života.

3.4. Vzhledem k tomu, že platformy sociálních médií využívá více než 30 % obyvatel na celém světě, však může být digitalizace vnímána jako dvousečná zbraň, která může posílit sociální soudržnost a sblížit různá kulturní prostředí, nebo také působit jako nástroj šíření extrémních názorů, ideologií a falešných zpráv.

3.5. Počet osob využívajících internet v posledních desetiletích roste a ve Středomoří v roce 2020 dosáhl podíl těchto osob výše až 93,2 % obyvatel ve Španělsku, 90,8 % na Kypru, 90,1 % v Izraeli, 86,9 % na Maltě, 86,6 % ve Slovinsku, 84,1 % v Maroku, 77,7 % v Turecku, 77,6 % v Černé Hoře a 71,9 % v Egyptě. Nejnižší hodnotu v regionu vykazuje Alžírsko, kde mělo v roce 2018 internet k dispozici 49 % populace (poslední dostupné údaje, databáze Světová telekomunikace/ukazatele IKT Mezinárodní telekomunikační unie (ITU)). Tyto údaje jen podtrhují regionální rozdíly, pokud jde o přístup k digitálním technologiím. Je třeba poznamenat, že v rámci jednotlivých států mají mnohem nižší úroveň co do připojení venkovské a odlehlé oblasti.

3.6. Středomořské členské státy EU podpořily digitální transformaci a posílily své virtuální politiky, včetně jednotného digitálního trhu ([3]) a programu Digitální Evropa ([4]). Evropská komise v březnu 2021 zveřejnila evropskou digitální dekádu, v níž jsou nastíněny digitální cíle pro rok 2030 a vize digitální transformace Evropy ([5]). Jedním z nástrojů digitální dekády je centrum Digitalizace pro rozvoj (D4D) ([6]), které bylo spuštěno v prosinci 2020 a jehož cílem je harmonizovat a koordinovat digitální iniciativy mezi členskými státy ([7]). Digitalizace je navíc hlavním pilířem nové Agendy pro Středomoří, kterou Evropská komise navrhla v únoru 2021. Cílem této nové agendy je zejména „zelená, digitální, odolná a spravedlivá obnova, která se bude řídit Agendou pro udržitelný rozvoj 2030, Pařížskou dohodou a Zelenou dohodou pro Evropu“ ([8]).

3.7. Pandemie COVID-19 ovlivnila pracovní chování a přiměla lidi vykonávat práci mimo pracoviště. Práce na dálku má sice řadu nevýhod, přináší však i výhody – od kratší doby strávené dojížděním přes nižší emise a pozitivní vliv na životní prostředí až po lepší rovnováhu mezi pracovním a soukromým životem zejména pro rodiče ([9]). Možnosti v oblasti práce na dálku se však na obou březích Středozemního moře liší. Mnoho pracovníků z jihu má méně možností pracovat na dálku, protože nemají přístup k potřebným nástrojům nebo jednoduše vykonávají práci, kterou na dálku provádět nelze. S. Al Azzawi (2021) vypracovala index schopnosti práce na dálku („teleworkability“) pro arabské země a zjistila, že v možnostech pracovat na dálku jsou v celém regionu značné rozdíly. Potvrzuje, že nejzranitelnější pracovníci nemají možnost pracovat na dálku, a proto byli pandemií zasaženi nejvíce ([10]). Ze zkušeností Evropy s rozsáhlým zaváděním práce z domova je jasně vidět, že je důležité zavést právní rámec pro „právo odpojit se“, aby byly respektovány hranice mezi osobním a pracovním životem ([11]).

3.8. Digitalizace vedla k vzestupu ekonomiky platforem a zakázkové ekonomiky. I když v rámci ekonomiky platforem existuje mnoho příležitostí, vedla tato ekonomika také k rostoucím obavám ohledně pracovních podmínek a zejména omezeného sociálního zabezpečení, roztříštěné pracovní doby a nízké úrovně příjmů a boje za zajištění kolektivních

([3]) Cílem jednotného digitálního trhu je zlepšit přístup, kvalitu a bezpečnost připojení v členských státech. https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/ict/bloc-4.html.
([4]) Evropskou digitální dekádu tvoří čtyři hlavní pilíře, které se vztahují na dovednosti, infrastrukturu, veřejnou správu a podnikání: https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/digital-europe-programme_cs.
([5]) https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_cs.
([6]) The Digital for Development (D4D) Hub.
([7]) Langendorf, M., Applying Europe's Digital Agenda in Mediterranean Partner Countries: Opportunities and Pitfalls (Uplatňování Digitální agendy pro Evropu v partnerských zemích Středomoří: příležitosti a nástrahy), *IEMed Mediterranean Yearbook*, 2021.
([8]) Obnovené partnerství se zeměmi jižního sousedství, Evropská komise, 2021.
([9]) Working from home: From invisibility to decent work (Práce z domova: od neviditelnosti k důstojné práci), MOP, 2021.
([10]) Al Azzawi, S., Lives Versus Livelihoods: Who Can Work from Home in MENA? (Život vs. živobytí: kdo na Blízkém východě a v severní Africe může pracovat z domova?), *pracovní dokument Evropského uprchlického fondu*, č. 1471, 2021.
([11]) Informační sdělení EPRS *The right to disconnect* (Právo odpojit se), PE 642.847 – červenec 2020.

práv ([12]). V tomto ohledu vyzývá Deklarace o budoucnosti práce přijatá u příležitosti 100. výročí založení MOP (2019) k vypracování politik a opatření zaměřených na řešení výzev a využití příležitostí digitální transformace práce, včetně práce prostřednictvím platforem.

3.9. Rychle postupující digitální transformace, zejména v hospodářském a pracovním životě, má přirozeně silný dopad na všechny sociokulturní struktury. Během arabského jara tak bylo možné pozorovat, že digitální komunikační nástroje byly využívány především k úspěšné organizaci občanského odporu a ke spolupráci mezi aktivisty. Další vývoj však ukázal, že v zemích, kde nebyly zřízeny udržitelné demokratické struktury, se opět prohloubilo potlačování základních svobod, včetně svobody projevu v digitálních médiích, jakož i práv pracovníků, včetně práva na svobodu sdružování, jehož význam je ještě zásadnější v ekonomice platforem a v zakázkové ekonomice. Například nezávislé organizace občanské společnosti, jako jsou odbory, nevládní organizace v oblasti lidských práv nebo organizace zaměstnavatelů, a jejich aktivisté jsou potlačováni pouze proto, že uplatňují základní svobody nebo vyjadřují nesouhlasné názory. Kromě toho jsou opakovaně blokovány internetové stránky domácích i mezinárodních sdělovacích prostředků a nezávislých organizací občanské společnosti. Úmluvy OSN v oblasti lidských práv a úmluvy MOP jsou v některých státech Středomoří často prováděny pouze formálně, nikoli však řádně.

3.10. Digitalizace má zásadní význam pro rozvoj malých a středních podniků ([13]). Její přínosy sahají od nižších nákladů, úspory času a zdrojů a vyšší efektivity až po lepší integraci dodavatelského řetězce a diferenciaci výrobků ([14]). Podrobnější představu o těchto přínosech přináší zpráva OECD o podnikání malých a středních podniků z roku 2019 ([15]). Jedním z příkladů je analýza dat velkého objemu, která v kombinaci se senzory, aplikacemi, cloud computingem a 3D tiskem umožňuje větší přizpůsobení na míru.

3.11. Přestože digitalizace přináší malým a středním podnikům četné výhody, tyto podniky se potýkají s řadou překážek, přičemž jednou z nejvýznamnějších je nedostatečný přístup k financím ([16]). Druhou zásadní překážkou je nedostatečný přístup k digitálním dovednostem, vzdělávání a odborné přípravě, a to vzhledem ke skutečnosti, že zavádění digitálních obchodních modelů a technologií vyžaduje jak finanční investice, tak právě digitální dovednosti v rámci podniku. Evropsko-středomořské sdružení ekonomů (EMEA) vypracovalo na základě průzkumu zaměřeného na malé a střední podniky v jižním Středomoří index digitální připravenosti malých a středních podniků. Ukázalo se, že úroveň připravenosti na digitální transformaci závisí na kapacitě infrastruktury, telekomunikacích a technologickém pokroku dosaženém na úrovni jednotlivých zemí, ale také na kapacitě podniků na mikroúrovni. Větší podniky jsou na digitalizaci lépe připraveny a u novějších podniků je větší pravděpodobnost, že ji budou provádět ([17]).

3.12. Nevýhodou digitalizace je ztráta pracovních míst v důsledku automatizace v některých hospodářských odvětvích. Důležitou úlohu, co se týče podpory pracovníků při prohlubování dovedností, může hrát občanská společnost, a to s cílem učinit z digitální transformace transformaci spravedlivou, která bude v souladu s akčním plánem EU zaměřeným na zásadu „nikoho neopomíjet“.

3.13. Pro podporu digitalizace a v zájmu navrhování co nejúčinnějších politik je nesmírně důležité měřit a sledovat digitální transformaci pomocí spolehlivých a měřitelných ukazatelů. Evropská komise od roku 2014 vypracovala index digitální ekonomiky a společnosti (DESI) ([18]), který ukazuje pokrok v oblastech digitalizace v členských státech, ale také přetrvávající digitální propast ([19]). Index DESI může tvořit základ referenčního rámce pro monitorování v případě středomořských zemí, které nejsou členy EU.

([12]) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Lepší pracovní podmínky pro silnější sociální Evropu: plné využití přínosů digitalizace ve prospěch budoucnosti práce (COM(2021) 761 final) a k návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o zlepšení pracovních podmínek při práci prostřednictvím platforem (COM(2021) 762 final) (Úř. věst. C 290, 29.7.2022, s. 95).

([13]) Informační zpráva EHSV *Digitalizace a malé a střední podniky v oblasti Středomoří*.

([14]) Kergroach, S., Giving momentum to SME digitalization (Impuls pro digitalizaci malých a středních podniků), *Journal of the International Council for Small Business*, sv. 1, č. 1, 2020, s. 28–31.

([15]) Zpráva OECD o podnikání malých a středních podniků, 2019.

([16]) Informační zpráva EHSV *Přístup k financím pro malé a střední podniky a podniky se střední kapitalizací v období 2014–2020: příležitosti a výzvy*.

([17]) Ayadi, R. a Forouheshfar, Y., MSMEs digitalization in the Mediterranean: A new digital preparedness index (Digitalizace mikropodniků a malých a středních podniků ve Středomoří: nový index digitální připravenosti), *pracovní dokument EMANES*, 2022, bude brzy zveřejněno.

([18]) https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi.

([19]) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/ip_21_5481.

4. **Obecné připomínky**

4.1. Zásadní dopad digitální transformace se projevuje v celé společnosti a ve všech ekonomikách. Ačkoli se jižní Středomoří potýká s problémy, pokud jde o zajištění všeobecné dostupnosti a zlepšení digitálních dovedností občanů, není ani tento region výjimkou a i zde se digitální transformace zrychluje a jejích přínosů se využívá v mnoha oblastech.

4.2. V důsledku opatření k omezení fyzického kontaktu se zintenzivnilo *elektronické obchodování*. Běžně se rozšířilo nakupování přes internet a vzrostlo elektronické obchodování jak mezi podniky a spotřebiteli (B2C), tak mezi podniky (B2B). Generální ředitel největšího afrického provozovatele elektronického obchodu Jumia oznámil čtyřnásobný nárůst prodeje potravin, zejména v Tunisku a Maroku, kde opatření k omezení volného pohybu osob vedla ke 100 % nárůstu prodeje ([20]).

4.3. *Elektronické vzdělávání* se rozvíjelo rychlým tempem, protože COVID-19 vedl k uzavírání škol. Vlády dokonce zavedly některé platformy elektronického vzdělávání, například platformu Darsak v Jordánsku. Některé země, jako například Egypt, zavedly hybridní systém ([21]). Velmi oblíbenými se stávají on-line platformy, a to i pro konkrétní projekty, které mají umožnit spojení s místními profesními sdruženími, obcemi a klíčovými aktéry ([22]). Část finančních prostředků EU by měla být konkrétně zaměřena na vzdělávání/odbornou přípravu v oblasti prohlubování digitálních dovedností a na to, aby mladí lidé mohli rozvíjet své elektronické dovednosti a věnovat se studiu oboru IT a umělé inteligence, a zajistili si tak práci v budoucnu.

4.4. Předpokládá se, že *elektronická veřejná správa* sníží byrokracii a zátěž spojenou s administrativními postupy, což povede k efektivnímu a snadnému poskytování veřejných služeb. Kromě toho může být nástrojem přispívajícím k demokratizaci a zvýšení aktivní účasti občanů. Posílení elektronické veřejné správy je prioritou členských států EU a tvoří jeden z pilířů indexu DESI. Tímto směrem se ubírá i region jižního Středomoří. Významného pokroku v rámci své vnitrostátní iniciativy v oblasti elektronické veřejné správy dosáhlo Maroko ([23]). V roce 2019 spustil Egypt systém elektronických plateb pro, mimo jiné, výběr daní a úhradu účtů. Jordánské ministerstvo digitální ekonomiky převedlo v lednu 2020 svou infrastrukturu informačních a komunikačních technologií (IKT) do cloudu, aby rozšířilo služby pro občany ([24]).

4.5. *Elektronické zdravotnictví* je nákladově efektivní způsob získávání a poskytování potřebné podpory. Řešení v oblasti elektronického zdravotnictví hrála klíčovou roli v boji proti onemocnění COVID-19. Tato řešení využívají telemedicínu a mobilní zdravotnické aplikace. V posledních dvou letech se v boji proti pandemii osvědčila pro účely epidemiologického dozoru analýza dat velkého objemu. Například v Tunisku spustila skupina lékařů digitální platformu *Tobba.tn* pro on-line konzultace ([25]).

4.6. *Digitální bankovnictví* je účinným nástrojem pro uskutečnění finančního začlenění, přičemž mobilní bankovnictví již svou roli prokázalo v minulosti. Řešení v oblasti finančních technologií mohou podpořit digitální transformaci a posílit finanční začlenění. Tyto služby se začínají prosazovat a jejich cílem je zcela ukončit používání šeků a hotovostních transakcí, což by mohlo vést k vyloučení starších osob, které nemusí být vybaveny nezbytnými digitálními dovednostmi.

4.7. *Elektronická justice* usnadňuje přístup k právním službám a snižuje náklady na soudní jednání, podání atd. a čas potřebný k přístupu k nim.

([20]) Sidło, K., Digital Transformation in the Southern Neighbourhood (Digitální transformace v zemích jižního sousedství), *průzkum EuroMeSCo a Euromed*, 2021.

([21]) El Kadi, T.H., Uneven Disruption: Covid-19 and the digital divide in the Euro-Mediterranean Region (Nerovné narušení: COVID-19 a digitální propast v evropsko-středomořském regionu), *IEMed Mediterranean Yearbook*, 2020.

([22]) V rámci následujícího projektu se například navrhuje, aby vlastníkem platformy byla EU, obce, univerzity, podniky nebo ministerstva školství v Turecku, Maroku, Egyptě a Alžírsku: Akpınar P., van Heukelingen, N., Babüroğlu O.N. a Durukan, F.R., A new formula for collaboration: Turkey, the EU & North Africa (Nový plán spolupráce: Turecko, EU a severní Afrika), 2022.

([23]) Digital Government Review of Morocco (Přehled týkající se digitální veřejné správy v Maroku), OECD, 2018.

([24]) El Kadi, T.H., Uneven Disruption: Covid-19 and the digital divide in the Euro-Mediterranean Region (Nerovné narušení: COVID-19 a digitální propast v evropsko-středomořském regionu), *IEMed Mediterranean Yearbook*, 2020.

([25]) El Kadi, T.H., Uneven Disruption: Covid-19 and the digital divide in the Euro-Mediterranean Region (Nerovné narušení: COVID-19 a digitální propast v evropsko-středomořském regionu), *IEMed Mediterranean Yearbook*, 2020.

4.8. Vzhledem k současným dopadům globálního oteplování, zmenšujícímu se potravinovému řetězci a vyšším cenám potravin se může zemědělství stát konkurenceschopnějším a efektivnějším díky uplatnění přístupu precizního zemědělství a využití dat velkého objemu a technologie blockchain. To může vést k vysoké účinnosti v oblasti hospodaření s vodou či s půdními živinami a v oblasti tlumení nákazy díky pokročilému sledování teploty a menší potřebě lidské práce ([26]), a stát se tudíž nástrojem pro zmírňování klimatických problémů.

4.9. Způsoby využívání internetu se v jednotlivých středomořských zemích liší. V zemích jižního Středomoří převažuje využívání internetu prostřednictvím mobilních telefonů a sociálních médií. Na rozdíl od zemí severního Středomoří však není příliš rozšířené nakupování přes internet. To lze do jisté míry vysvětlit finančním vyloučením a nízkou mírou vlastnictví bankovních účtů na jihu ([27]).

5. **Překážky bránící digitalizaci**

5.1. Jednou z hlavních překážek bránících digitalizaci je digitální propast, která existuje nejen mezi jednotlivými zeměmi, zejména mezi zeměmi ve Středomoří (značné rozdíly existují v rámci indexu připravenosti sítě – Network Readiness Index; NRI – z roku 2021 ([28])). Jednotlivé skupiny obyvatel nemají stejnou úroveň přístupu k technologickým nástrojům ani na úrovni jednotlivých států. Rozdíly existují mezi muži a ženami, venkovskými a městskými oblastmi, mladými lidmi a staršími osobami. Z hlediska podniků existuje digitální propast na základě velikosti a odvětví činnosti, přičemž menší podniky – na rozdíl od velkých – čelí neúměrně vysokým nákladům nejen na vybavení, ale také a především kvůli nutnosti prohlubovat dovednosti pracovníků. Zdrojem digitálního vyloučení mohou být i další socioekonomické faktory, jako je úroveň příjmů a dosažené vzdělání.

5.2. Většina zemí jižního sousedství má značné nedostatky v pokrytí mobilním internetem. Tento problém vzniká zejména v zemích o velké zeměpisné rozloze, jako je Alžírsko a Libye, a v menší míře v Egyptě. Investice do digitální infrastruktury a budování stabilního vysokorychlostního internetového připojení mají zcela zásadní význam ve venkovských oblastech, v nichž může digitalizace představovat potenciální nástroj přispívající k růstu podporujícímu začlenění ([29]).

5.3. Jako další překážka bránící digitalizaci je často zdůrazňována digitální negramotnost. Ta se více vyskytuje mezi osobami s nižším dosaženým vzděláním. Z tohoto důvodu se požadují reformy vzdělávacích programů a programů odborné přípravy tak, aby tyto programy zahrnovaly digitální dovednosti nezbytné pro budoucí trh práce. Digitalizace je rovněž považována za součást potřeb zaměstnanců v oblasti prohlubování dovedností.

5.4. Dalším faktorem ovlivňujícím digitální gramotnost je pohlaví, přičemž muži mají obecně lepší přístup k digitálním nástrojům a v souladu s tím i lepší znalosti, pokud jde o digitální dovednosti. V Tunisku používá internet 72,5 % mužů, zatímco u žen je to 61,1 %. Některé země již tento rozdíl překlenuly. Například ve Slovinsku je tento rozdíl menší než 2 procentní body, internet používá 87,2 % mužů a 86 % žen. Naproti tomu v Turecku je rozdíl v přístupu k internetu mezi muži a ženami větší a činí 11,2 procentního bodu (Světová telekomunikace/ukazatele IKT Mezinárodní telekomunikační unie (ITU)). Členské státy EU se zavázaly, že do roku 2030 překlenou rozdíly mezi muži a ženami v oblasti digitálních dovedností tím, že vypracují politiky, které budou dívky podporovat ve studiu předmětů v oblasti IKT, a budou sledovat pokrok prostřednictvím srovnávacího přehledu Women in Digital (WiD).

6. **Rizika spojená s digitalizací**

6.1. Rostoucí obavy z toho, že vlády, podniky a občané postupně ztrácejí kontrolu nad svými údaji, staví do centra pozornosti otázku „digitální suverenity“. Toto ovlivňuje také schopnost zemí inovovat a utvářet právní předpisy v digitálním prostředí ([30]). Tyto obavy jsou na místě, protože Evropa a Středomoří zaostávají v investicích do umělé inteligence, zatímco přítomnost zahraničních gigantů v oblasti sociálních médií má stále větší vliv.

([26]) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Transformace energetiky a digitální transformace ve venkovských oblastech (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C 486, 21.12.2022, s. 59).

([27]) El Kadi, T.H., Uneven Disruption: Covid-19 and the digital divide in the Euro-Mediterranean Region (Nerovné narušení: COVID-19 a digitální propast v evropsko-středomořském regionu), *IEMed Mediterranean Yearbook*, 2020.

([28]) https://networkreadinessindex.org/nri-2021-edition-press-release/.

([29]) Smart Cities and Inclusive Growth (Inteligentní města a růst podporující začlenění), OECD, 2020.

([30]) Informační sdělení EPRS *Digital sovereignty for Europe* (Digitální suverenita pro Evropu), PE 651.992 – červenec 2020.

6.2. Některé středomořské země se zdráhají pustit se do rychlé digitální transformace. Politická neochota vychází ze strachu ze ztráty kontroly nad obyvatelstvem, což vede k filtrování a cenzuře. Digitální nástroje mohou na druhou stranu organizacím občanské společnosti umožnit propagovat své názory a prosazovat demokracii. Tuniský kvartet pro národní dialog, jemuž byla udělena Nobelova cena míru za rok 2015, je příkladem toho, že organizace občanské společnosti mohou hrát důležitou úlohu při mírové transformaci společnosti.

6.3. Vzhledem k tomu, že digitalizace připravuje půdu pro sociální a hospodářský rozvoj, by měl nezávislý orgán zavést odpovídající digitální regulační rámec, jehož pomocí budou prosazovány zásady digitálních práv, jako je neutralita internetu.

6.4. Rychlá digitalizace zvyšuje riziko kybernetických hrozeb. Úloha orgánů při vytváření dobře koncipovaného legislativního rámce na ochranu uživatelů je klíčová. V současnosti mají zákony o kybernetické bezpečnosti Maroko, Tunisko, Alžírsko a Egypt. Tyto zákony však postrádají prvky ochrany údajů ([31]). Ochrana citlivých osobních údajů, jako jsou údaje o zdravotním stavu atd., má zcela zásadní význam.

6.5. Ochrana údajů se stává jednou z nejdůležitějších oblastí digitální transformace. Otázka vlastnictví a ochrany obrovského množství údajů je jednou z priorit tvůrců politik. Je to reakce na prudký nárůst analýz dat velkého objemu dat a na to, že platformy sociálních médií získávají nebývalou moc a vliv. Uvádí se, že regulační rámec v jižním sousedství je stále nedostatečně rozvinutý a právní předpisy pro nově vznikající technologie nejsou přijímány dostatečně rychle ([32]). Některé země dokonce vyjadřují nedostatek politické vůle v této věci pokročit. Tento problém je ještě palčivější v případě citlivých údajů, například pokud jde o zdravotnické aplikace a platformy. Skepse panuje zejména v jižních zemích, kde stále ještě nemusí být zavedeny právní předpisy týkající se GDPR ani podobná ochrana soukromí. V Evropě si akt o digitálních službách a akt o digitálních trzích kladou za cíl vybudovat bezpečnější digitální prostor pro uživatele a zároveň podpořit inovace a konkurenceschopnost.

6.6. Dalším úskalím digitalizace je digitální pirátství. Digitalizované výtvory, na které se vztahují práva duševního vlastnictví, lze velmi snadno a levně kopírovat a šířit ve velkém měřítku. Podniky v tvůrčím odvětví budou tímto jevem stiženy ještě více a při neexistenci účinných právních předpisů budou obchodní modely umělců a tvůrčích pracovníků nadále neudržitelné.

6.7. Digitalizace může vést k občanskému útlaku. V některých zemích jsou digitální práva napadána ze strany státních orgánů, protože digitalizace je považována za prostředek dohledu. Například během pandemie byly ke sledování šíření viru využívány aplikace pro sledování polohy, což vyvolalo obavy, co se týče lidských práv ([33]). Možné sledování každé digitální činnosti představuje vážnou hrozbu pro demokracii a může být použito jako prostředek útlaku. Ve zprávě o svobodě internetu z roku 2021 je na prvním místě Francie se skóre 78 bodů ze 100, Itálie má skóre 76, Tunisko 63, Maroko 53, Libanon 51, Jordánsko 47, Turecko 34 a Egypt 26 ([34]).

6.8. Přetrvávající digitální propast může v rámci středomořského regionu potenciálně vést k výraznějším nerovnostem a rozdílům. V některých zemích chybí digitální infrastruktura (pokrytí nebo přístup k pevnému širokopásmovému připojení) nebo mohou některé odlehlé a venkovské oblasti jednoduše zůstat bez pokrytí nebo sítě 4G/5G. Další příčinou rozdílů jsou nedostatečné digitální dovednosti obyvatel a digitální negramotnost. Nízká úroveň digitální gramotnosti je častější zejména v jižních zemích a především u žen a starších osob ([35]).

([31]) Langendorf, M., Applying Europe's Digital Agenda in Mediterranean Partner Countries: Opportunities and Pitfalls (Uplatňování Digitální agendy pro Evropu v partnerských zemích Středomoří: příležitosti a nástrahy), *IEMed Mediterranean Yearbook*, 2021.

([32]) Sidło, K., Digital Transformation in the Southern Neighbourhood (Digitální transformace v zemích jižního sousedství), *průzkum EuroMeSCo a Euromed*, 2021.

([33]) Langendorf, M., Applying Europe's Digital Agenda in Mediterranean Partner Countries: Opportunities and Pitfalls (Uplatňování Digitální agendy pro Evropu v partnerských zemích Středomoří: příležitosti a nástrahy), *IEMed Mediterranean Yearbook*, 2021.

([34]) https://freedomhouse.org/policy-recommendations/internet-freedom.

([35]) Sidło, K., Digital Transformation in the Southern Neighbourhood (Digitální transformace v zemích jižního sousedství), *průzkum EuroMeSCo a Euromed*, 2021.

6.9. Vznik technologických gigantů vytváří překážku pro spravedlivou hospodářskou soutěž na digitálních trzích. Kvůli daňovým únikům jsou trhy nespravedlivé pro místní vznikající malé a střední podniky, které nemají velkou šanci na přežití. To přispívá rovněž k digitálnímu odlivu mozků. Dalším rizikem spojeným s technologickými giganty je jejich schopnost pohlcovat vznikající subjekty, což vytváří monopoly a brání vzniku digitálních center v Evropě a oblasti Středomoří. Důvodem může být chybějící regulační rámec, a dokonce i mezery v daňových zákonech pro nadnárodní společnosti, což negativně ovlivňuje spravedlivou hospodářskou soutěž.

6.10. Nedostatečné provádění úmluv OSN v oblasti lidských práv a úmluv MOP v některých státech středomořského regionu představuje překážku zakládání nezávislých organizací občanské společnosti, včetně nevládních organizací, nezávislých odborových svazů a sdružení zaměstnavatelů, a ohrožuje tak udržitelnou digitální transformaci. EHSV výslovně zdůrazňuje, že úmluvy OSN v oblasti lidských práv a úmluvy MOP musí být ambiciózně provedeny ve všech státech Středomoří, aby mohla digitální transformace skutečně přispět k prosperujícímu ekologickému, hospodářskému a sociálnímu rozvoji.

6.11. Velkou hrozbu pro země v celém regionu navíc představuje válka na Ukrajině, která by mohla být spojena s vyšším rizikem kybernetických útoků.

V Bruselu dne 14. prosince 2022.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG